

Олександр О. Кравцов

канд. екон. наук, викладач

Відокремлений структурний підрозділ

«Краматорський фаховий коледж Криворізького національного університету»

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6709-2753>

ПОНЯТТЯ РАЦІОНАЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ

Стаття присвячена актуальним питанням розкриття сутності та змісту поняття «раціональність» стосовно економічної поведінки. Раціональність виступає фундаментальною методологічною основою економічної теорії, на якій засновані мікро- та макроекономічні моделі, прогнозуються економічні процеси та явища, розробляється державна політика. Розуміння раціональності економічної поведінки в класичній та неокласичній економічній теорії зосереджено навколо моделі *homo economicus* – людини економічної. Дана модель це логічна конструкція з гіпотез, як економічні агенти ухвалюють рішення щодо споживання й виробництва економічних благ. На критиці цих гіпотез виникли нові наукові течії економічної теорії, які здобули популярність в тому числі завдяки переосмисленню ідеї раціональної економічної поведінки.

Раціональність – це філософська категорія, яка має загальнонаукове значення та досліджується ґносеологією, соціально-гуманітарними та іншими науками. Для розкриття її сутності та змісту необхідно застосування концептуального аналізу та комплексного міждисциплінарного інструментарію. В статті застосований порівняльно-історичний метод для розкриття генезису поняття «раціональність» стосовно економічної поведінки. За допомогою категоріального аналізу поняття «раціональність» в економічній теорії порівнюється з синонімічним поняттям «ефективність». Діалектичний метод використаний для відокремлення раціонального та нераціонального, повної та обмеженої раціональності тощо.

Визнання рішень економічних агентів раціональними базується на оцінці їх результатів. Характер результатів з часом змінюється з позитивного на негативний і навпаки. Так, інвестиційні рішення можуть виявитися спочатку невдалими, а згодом успішними. Для подолання таких суперечностей доцільно використати деонтологічний підхід, згідно з яким рішення оцінюється за його намірами, а не результатами.

В статті запропоновані ознаки раціональності та нераціональності для процесів, пов'язаних з ухваленням та реалізацією індивідуальних рішень з позицій деонтологічної етики. З використанням даних ознак можуть бути розроблені критерії й стандарти оцінки раціональності поведінки економічних агентів.

Ключові слова: раціональність, економічна поведінка, homo economicus (людина економічна), ефективність, ухвалення рішень, індивідуальна раціональність, деонтологічна етика